

Kiss Csaba: Tézisek a doktori disszertációhoz

A hagyományos hatalmi/politikai elemzésektől eltérően jelen színpadi előadás és tanulmány a Macbeth-et, mint az önmagával való szembesülés elmulasztásának drámáját vizsgálja, olyan lélektani folyamatként, mely közelebb áll Dosztojevszkij önvizsgáló, önmarcangoló hőseihez, mint Shakespeare becsvágyó III. Richárd-jához. A rendezői példány elkészítésekor, a drámai szöveg és a scenikai utasítások elemzésekor abból az elméleti megfontolásból indultam ki, hogy a darabot elsősorban színpadi műnek szánták – vagyis az eszmei-gondolati tartalmak mellett meghatározó szerepe volt-van a nézőre gyakorolt hatásnak, a színészi játék expresszivitásának, a tényleges vagy a szöveg által felidézett, képzeletbeli „látványnak” is. Ezért bizonyos szövegrészeket (például a Véres Százados vagy Hekaté monológját) színpadi súlyukat tekintve sokkal jelentősebbre értékeltem, mint azt a szöveg filológiai tartalma vagy dramaturgiai szerepe indokolná. Egyes esetekben a textus alapos, színházi szempontú vizsgálata meglepő, az eddigi elméletekkel, beidegződésekkel ellentétes eredményhez vezetett: ilyen például a Lady „megőrülésének” megkérdőjelezése vagy a király-gyilkosság időpontjának meghatározása.

Az elemzés talán leglényegesebb következtetése, hogy a darab nem a bűnhődés, hanem **a bűnhődés elkerülésének története**, hogy az újabb és újabb gyilkosságok során Macbeth megtanul együtt élni a bűnnel, „megszokja az iszonyt” – és a lélektani folyamat a kezdeti szorongásoktól, hallucinációktól, elemi erejű lelkipurdalásoktól az eltompulás, a közöny, a pusztaság fizikai lét fenntartása felé tart. A darab végén „érkező” halál nem hordoz megkönnyebbülést, feloldozást, katarzist – hiszen az egy minden érzéstől, vágytól, reménytől kiégett, valójában halott lélek fizikai megsemmisülése csupán.

A DLA-dolgozat második, művészi-gyakorlati részében a Macbeth-i „bűn és nem-bűnhődés” folyamat színpadi megvalósíthatóságát a fentiek

szellemében létrehozott rendezői példány segítségével szemléltetjük. A négy főszereplőre meghúzott stúdióváltozatban a boszorkányok illetve a külvilág kiemelésével jelentősen felerősödtek a szereplőket összekötő magánéleti (szerelmi, baráti) szálak, ami lehetővé tette, hogy a Macbeth házaspár lélektani és belső morális viszonyai markánsabban, plasztikusabban érvényesüljenek. A példányhoz csatolt DVD a négyszereplős Macbeth színpadi előadásának TV-felvételét tartalmazza, a Győri Nemzeti Színház Padlásszínházának produkciójában.